

SOSYOLOJİK AÇIDAN BAHALIK

Ali ACAR

İnsanların kendi maddi ve manevî değer hükümleri üzerinde lüşünme, onları anlama ve takdir etme hususunda birtakım zoruklara düşmeleri tabiidir. Kaldı ki manevî değerleri anlama ve açıklama noktasından zuhur eden ayrılıklar, insan tabiatının manevî tezahürüdür. Ve insanlık İslâmın doğuşuna kadarki dönemde olduğu gibi ondan sonra da bu meseleler üzerinde ayrılığa düşmüş, ama her ayrılan fırka ayrılışında kendisi için, en doğru görüşü ortaya koyan zümre olduğunu iddia etmiş, kendisi gibi düşünmeyenleri ise İslâm dairesinin dışında olmakla itham etmiştir. Né var ki bu ölçüyü Kuran-ı Kerim insanların veya zümrelerin istek ve inhisarına bırakmayıp, bizzat tayin ve tahdid ederek sınırlamıştır.

Ancak, sahneye iç çekişmeler ile Hıristiyan ve Yahudi dünyasının temsil ettiği Haçlı zihniyetinin menfi, yıkıcı ve yıpratıcı faaliyeti çıkmıştır. Bir de bunlara İslâm tefekkürünün donmasına sebep olan, akli melekelerin gelişimini durduran ve idrakını karrartan taassup ve cehaletiyle siyasi ve dünyevî menfaatlerin organize ettiği bir takım hareketler eklenince İslâm dünyası yabancı fikirlerin arenası haline gelmiş ve getirilmiştir. Nitekim bugün hemen istisnasız her İslâm ülkesinde müslümanların iktisadi içtimai ve kültürel bütün mesele ve müesseseleri fiilen veya dolaylı yoldan ya Haçlı zihniyeti sürdüren emperyalizmin ya da komünizmin ellerinde bulunmaktadır. Biz burada (hepsinin amaçları aynı olduğu için) "Emperyalizm ve emperyalist faaliyetler üzerinde" biraz duracağız.

Emperyalist faaliyetlerin müslüman toplumları dini ve milli kültürlerinden uzaklaştırmaları her devirde görülmektedir. Bunu etkileyen en büyük araç propagandadır. Sıcak savaştan daha ziyade barış içinde sürdürülen soğuk harp propaganda ile en güçlü bir silaha sahip olmuştur. Sıcak harbin silahlarından daha etkili olan propaganda araçları, emperyalizmin kültürel amaçlarını pekiştirmektedir. Özellikle son asırlarda en dikkati çeken KÜLTÜR Emperyalizmidir. Bu emperyalizmin amacında toprak ilhaki yoktur. Ama insan, yıkanan beyni ile yabancı kültür esiri olmaktadır. Dolayısıyla "sömürge aydını olmakta, kendi ülkesi ve kültürü açısından ise "yabancılaşmış aydın" olmaktadır. Böyle kimseler kendi inançları ve kültürüyle yabancılaşmış demektir (1).

Osmanlı tarihinde devletin zayıflamasından istifade etmek suretiyle bazı etnik gruplar ortaya çıkmaya başladı. Bunlardan biri de emperyalist güçlerin ve özellikle İngilizlerin desteklediği 19. asrın ortalarında ortaya çıkan Bahailiktir.

BAHAILIĞIN KURUCULARI

Bahâilik önceden kurulan babilîğin bir devamıdır. 1. Dönem: Bâbilik, 2. Dönem: Bahâiliktir.

1. Dönem :

Şia İmamiye grubundan olan ve İran'da Şeyhlik Tarikatının kurucusu olan meşhur Şii kelâmcısı Ahmed El Ahsâi (1744-1818)'nin halefi olan (2) Kâzım Reştî'nin 1837 yılında talebeleri arasında bir genç vardı. (Kâzım Reştî'nin talebeleri ve ahalinin çoğu Şii idi. Bununla beraber içlerinde Zerdüş, Yahudi, Hıristiyan'larda bulunmaktaydı.) İşte bu genç Ali Muhammed'di. ALİ MUHAMMED : Bir tacirin oğlu olup 1831'de doğmuştur (3). Yetim kalan Ali Muhammed bir süre dayısının yanında kaldı. Hem ticaret hem de dinî meselelerle uğraşıyordu. Bağlı bulunduğu Şeyhlik Tarikatının esaslarını öğrendi. Bazı Tarikatler tarafından beklenen Mehdi'nin geleceğine bütün varlığıyla inanmıştı. Aslında yaradılış itibarıyla tuhaf bir insandı. Bazen hiç yoktan kendini riyazete verir. Kimi zaman da başı açık olarak aklını oynatacak derecede uzun süre güneş altında kalırdı (4). Hocası, beklenen Mehdinin Ali Muhammed olduğunu kapalı olarak ima

etmiştir (5). Kâzım Reştî'nin başka bir talebesi Kâmil Şîî anlayışına uygun olarak Ali Muhammed'de halifelik sıfatını buldu. Bundan faydalanan Ali Muhammed "Mehdî'nin zuhur vaktinin geldiğini, görevinin Cenab-ı Hakk tarafından kendisine verilen memuriyet kapılarını açarak insanları bu "Tanrı zuhuruna" hazırlamak olduğunu açıkladı ve "Bab" (kapı) adını aldı. Böylece kendisinin İmamiyenin 12. İmamının kapısı, yani nâibi olduğunu ileri sürerek Peygamberliğini ilân etmiştir (6). Mekke'ye gidip bir müddet kalarak burada kitaplar yazmaya başladı. Şiraz'a dönünce inançlarını açıklayınca Babîler ve Şîiler arasında isyan çıktı (7). Bunun üzerine vali hepsini buradan sürdü. Bab (Ali Muhammed) İsfehan'a giderek vali "Mu'temeddevle Menuçehir Han" tarafından sarayına alındı. Vali onu himaye etti. Bab konuşmalarına burada devam etti. Valinin ölümü üzerine, yerine gelen yeni vali onu himaye etmeyerek, Maku kalesine sevk ve hapsedildi. Babîlere göre Bab eseri olan "Beyan'ı" hapisanedeyken yazmıştır (8). Bab oradan İran'a nakledilmiş ve idama mahkûm edilmiştir. Ali Muhammed tarafından yazıldığı iddia edilen "beyan" adlı eser, onun tarafından değil, ölüm cezasına çarptırıldıktan sonra müridlerinden Hasan ve Hüseyin tarafından kaleme alındığı ileri sürülmüşse de (9) bu tam olarak açık değildir.

Bab Nâsiruddin Şahın önüne getirildiği zaman bilginler ve fıkıhçılarla bilimsel tartışmalarda bulunmuş ve hukukçular tarafından oy birliği ile benekliği ve alıklığına hükümlenmişti (10). Rivayete göre Bab İran'da muhakeme edilmeden önce bütün iddialarından vazgeçtiğine dair yemin ve tevbe etmiştir (11). Buna rağmen faaliyetlerine yine de devam etmiştir. Bab 9 Temmuz 1850 tarihinde kurşuna dizilerek (12) cesedi şehrin hendeklerine atıldı. Dostları tarafından buradan çıkarılarak daha sonraları Bahâilîğin kurucusu olan Bahâullah (Mirza Hüseyin Ali)'in emri ile Akka'ya götürülmüştür (13).

2. Dönem :

BAHAULLAH : (Semavi dinlerin ve kitapların haber verdiği ve Bab'ın müjdelediği Bahâilerce kabul edilmiştir.) Asıl adı Mirza Hüseyin Ali olup 1817 tarihinde İran'ın Mazanderan mahalinde doğmuştur (14). Suph-i Ezel adıyla tanınıp asıl adı Yahya olan üvey kardeşi de vardı. İki kardeş Bab'ın mezhebine intisap ettikleri zaman 30 yaşlarındaydı. Mirza Hüseyin Ali hiç bir medreseye gitmemiştir. 1848 tarihinde Bedent'de tertip ettiği bir

babî toplantısında Babî hareketinin bir Müslümanlık dalı olmayıp yeni bir devir ve zuhurun başlangıcı olduğunu Bab'ın ise Muhammed, İsa, Musa gibi ilahî bir sıfata mazhar olduğunu Babî liderlerine bildirdi. Zamanla nüfuzu artmıştır. 1852 tarihinde Bab'ın ölümü üzerine aklını bozan bir genç Babî Nasiruddin Şah'a suikast yaparak, bir çok Babî'nin zindana atılmasına sebep olmuştur (15). Mirza Hüseyin Ali'de tevkif edilmiştir. Burada 4 ay kalarak 11 sene kaldığı Bağdat'a sürgün edilmiştir.

Bahau'llah'ın kardeşi Subh-i Ezel (Mirza Yahya) Babileri ayırıyordu. Mirza Hüseyin Ali bundan müteessir olmaktaydı. Gizlice Bağdat'tan ayrılarak iki yıl insanlardan ayrı vahşi dağlarda hayat geçirdi. Düşkün insanlığın kalkınması için vazife yüklenenlerin böyle bir dinlenmeye ihtiyacı oldukları inancından dolayı böyle hareket etmiştir. Tıpkı Budâ, Musa, İsa, Muhammed gibi... (16). Mirza Hüseyin Ali Bağdat'tan ayrılmadan önce Necip Paşa bahçesinde Bab'ın müjdelediği (17) Allah'ın zuhur edeceği zâtın kendisi olduğunu açıkladı. Mirza Hüseyin Ali bundan sonra Bahâullah ünvanını almıştır. Bahau'llah oradan İstanbul'a sürgün edildi. İstanbul'da Süleymaniye'de münzevî bir hayat yaşayarak, bu süre zarfında Bab mezhebinin ta'dil edilmiş şeklini CİHAN ŞUMUL bir din yapmak esasını hazırladı. İstanbul'dan sonra Edirne'ye uzaklaştırıldı. Edirne'de bulunduğu sırada başta Osmanlı Padişahı, İran Şahına, Papa ile Kilise büyüklerine, Sünnî ve Şii mezhebi reislerine ve birçok İmparator, Kral ve Devlet Adamlarına zuhurunu haber vererek, onları "Tanrı'nın emrine" davet etti (18). Bab Bahâullah'ın müjdeleme haberini vermişti (19). Bab ile Bahâullah'ın münasebeti güya Yahya ile İsa'nın münasebetine benzemektedir (20).

Bahâullah sonraları Akka'da ikamete memur edildi. Kısa bir süre sonra büyük oğlunu Halef tayin ederek 1892 Mayısında vefat etti (21).

Üvey kardeşi Mirza Yahya Bahâullah'a muhalif olup Babileri ikiye ayırıyordu. Böylece Babiler ikiye ayrılmıştır. 1) Bahâîler, 2) Ezeliler: Mirza Yahya bunların başlarındaydı. Bahâîlere göre Ezeliler kendilerine muhalefet edip, can düşmanları olan Şii'lerle el ele verdiler (22).

ABDULBAHÂ

Asıl adı Abbas Efendi olup, 1844 tarihinde Tahran'da dünyaya geldi. 1908 tarihine kadar hapisanede kalan Abbas 1908

tarihinde Osmanlı Devletindeki Genç Türk İnkılâbıyla kalın duvarlar arasından kurtularak Hayfa'ya yerleşti. Daha sonraları Bahâ'nın oğlu olduğundan Abdulbahâ adını almıştır. 1910 tarihinde büyük bir seyahate çıkmıştır. Mısır'dan başlayarak Avrupa başta olmak üzere Amerika'yı baştan başa dolaşmıştır. Bu gezileri sırasında va'azlarını sürdürmüş, Bahâullah'ın öğretilerini her yerde anlatmaya çalışmıştır (23). 28 Kasım 1931'de Hayfa'da vefat etmiştir. Bahâîlerden bir grup, Abdulbâha ölünce "Allah'ım, Allah'ım babamız bizi terketti" diye ağladıkları bahsedilmektedir (24).

Gerek Bahâullah'ın ve gerekse Abdulbahâ'nın vefatı üzerine yabancı devlet adamlarının (özellikle İngiliz) Bahâî toplumuna telgraf çekmeleri (25), Bahâîlerle yabancı güçlerin ilişkisini ortaya koymaktadır. Abdulbahâ İngilizlere yaptığı insani hizmetlerinden dolayı (!) takdir edilmiştir (26).

EMRİN VELİSİ : Abdulbahâ vefatından önce vasiyetnamesiyle büyük torunu Şevki Efendi'yi Emrin Velisi sıfatıyla Bahâîlerin rûhanî reisi olduğunu ve Ayetlerin açıklayıcısı olarak tayin etti. Şevki Efendi Bahâî teşkilatının kurulması, Hayfa'daki mabedlerinin ve bahçelerinin inşası gibi hizmetleri ile anılmaktadır (27).

UMUMİ ADALET EVİ : Umumi adalet evi Bahâî teşkilatının en yüksek merciidir. Kutsal kitapları Akdes kitabının ihtiva ettiği dini hükümlerin dışında her kararı vermeye ve uygulamaya yetkilidir. Bu evin azaları 9 kişiden ibaret olup 1963 yılında 54 Milli Ruhani Mahfilin iştirakiyle Hayfa'da Abdulbahâ'nın evinde yapılan seçimle tesbit edilmişlerdir (28).

MİLLİ RUHANİ MAHFİLLER : Bir memlekette bulunan Bahâî teşkilatının merkezi olup, Rızvarı bayramının 12. günü içerisinde kongre teşkil ederler. Seçilen Milli Mahfil 9 kişidir. Bahâîlere göre bu üyeler kararlarında mensuplarına değil Tanrı'ya karşı sorumludurlar.

MAHALLİ RUHANİ MAHFİLLER : Şehir, kasaba ve köylerde 21 yaşından yukarı olan 9 veya daha fazla Bahâî varsa bunlar kendi aralarında 9 kişilik Mahalli Ruhani Mahfili'nin üyelerini tesbit ederler. Bunlar Milli Ruhani Mahfilin çekirdeği durumundadır (29).

GELİŞMESİ

Bahâilîğin İran'da ortaya çıkmasıyla bazı taraftarlar kazanmasına en etkin sebepler ise İran'ın içinde bulunduğu sıkıntılar ve çeşitli din gruplarının yer alması. Bunun yanı sıra görüşlerinin temelini teşkil eden İslâm'daki ve Şia'daki görüşlerden oluşması. Bunların dinî hükümlerinin zamanla yenilenmesi noktasından hareket ederek, Yahudilik ve Hıristiyanlıktan alınma prensiplerle, kendilerini ayrı bir dine mensup göstermeleri arayış içinde olan insanlara kolayca tesir etmiştir. Bahâilîğin özellikle Doğu'da gelişmeyişi, buhran ve sıkıntılar içinde kıvranan Batı toplumlarında yer alması böylece açıklanabilir (30). Bununla beraber her yolu mübah görmeleri suretiyle görüşlerini yayma imkânı bulmuşlardır. Özellikle Bahauallah fikirlerini yayabilmek için Zerrin Taç adındaki kadını vasıta olarak kullanmıştır. Cazibesıyla bir hayli taraftar toplayan bu kadın, teklifleri kaldırıyor. Bilhas-sa fikirlerini yaymak için kadınların dokuz erkekle aynı zamanda evlenmelerini geçerli kılıyordu.

Bahâiler girdikleri her toplumun kurallarına uymaları sonucu görüşlerini kabul ettirmeye çalışmışlardır. Liderleri her toplumun kurallarına uymalarını tavsiye ettiği için, bu konuda yabancılık çekmemişlerdir.

Abdulahâ İngiltere'nin başkenti olan Londra'da Brahmanların bir toplantısına katılmıştır. Toplantıda "Bahâilik ve Brahmanlık aynı şey'dir" diyen Brahman Reisine itiraz etmesi (31), bu konuyu açıklamaktadır.

GÖRÜŞLERİ

Bahâilerin görüşlerini 2 ana madde halinde ele alabiliriz.

a - Dinî Görüşleri

Dinî görüşleri çoğu zaman İslâm'ın dinî hükümlerinin saptırılması ile meydana gelmiş olup, bütün dinlerden alınma prensiplerle, insanlık aleminin birliğini dolayısıyla bütün dinlerin birliğini sağlayarak yeni bir dünya düzeni (32) kurmaktır. Semavî dinlerin, peygamberlerin, şairlerin şiirlerinde haber verdiği Bahauallah'ın gelmesi o nurlu, sulh ve selamet devrini açmıştır (33). Bâbilîğin, Bab Ali Muhammed'in mehdiliği ve Peygamberliği ilan

edilince her tarafa yayılmaya başladığını iddia ederler (34). Böylece onlar yeni bir din kurarlarken, bu din yeryüzüne yeni bir düzen getirecekti. İnsanlar arasında birliği sağlayacaktı. İlk başta ihtilafların kaldırılması, birlik dini gibi sözleri kulağa hoş gelse de, bunların sonucu olarak sempati toplamaya çalışsalar da, daha sonraları bu birlik dininin Bahâî dini olduğunu açıklamaları, hatta kendilerinin camilere, kiliselere, havralara devam ettiklerini ileri sürmelerine rağmen bir çok yerlerde "Meşârikül Ezkâr" adını verdikleri tapınakları yapmaları sonucu insan toplumdaki mevcut ihtilaflara bir yenisini daha eklemişlerdir.

Bahâîlerin Aktes kitabı onların dinî hükümlerini ihtiva eder. Ve Tanrı katında Bahauallah'a 1870-71 yılında Akka'da güya vahyedilen bir kitaptır (35). Şer'i hükümlerinin bazılarını ele alırsak bunlar sırasıyla Namaz, Oruç, Zekât, gibi hususlardır.

NAMAZ : Bahâî inancına göre Kitab-ı Aktes'de geçen ibare gereğince yerine getirilen bir fiildir. Bu hükmü 15-70 yaş arasındaki her erkek ve kadının yerine getirmesi zorunludur (36). Şu halde bir kadın veya erkek 70 yaşını geçtiği zaman namaz ondan zorunlu olmaktan çıkmıştır. Tanrı katında ondan muaf tutulmuşlardır. Bahâîlerin bu sınırlaması, Tanrı'nın insanı sanki emekliye ayrılmış, görevini tamamlamış sayması intibahı vermektedir.

İslâmiyetten alınan kible mefhumunun yönü Bahauallah'ın defn edildiği yerdir. Namazdan önce el ve yüz yıkanmasından ibaret Abdest alınır. Abdest duası da vardır. Abdest duası anlam bakımından İslâmiyetteki Abdest duasından alınmadır (37). Abdest için su yoksa veya suyun dokunması zarar verecek ise o zaman "Temizler temizi Tanrı'nın adıyla" ibaresini okurlar (38).

Bahâîlerin üç türlü namazı vardır.

1 - Büyük Namaz : Muayyen bir zamanı yoktur. Aşka geldiği zaman günde bir defa kılınır (39).

2 - Orta Namaz : Sabah, öğle, akşam olmak üzere günde üç defa kılınır.

3 - Küçük Namaz : Öğle üzeri kılınır.

KAZA NAMAZI : Yolcu ve hasta olanlar veya durumları müsait olmayanlar bir defa secde edip dua ederler (okurlar).

ORUÇ : 15-70 yaş arasındaki kadın-erkek her Bahâî, Bahâî senesinin son ayı olan Alâ ayında oruç tutarlar. Bahâîlerde bir ay 19 gün olduğu için oruç da 19 gündür. Gebe kadın, hasta kadın-erkek, yolcu olanlar muaftırlar. Ayrıca 70 yaşını aşan kadın-erkeklerin oruç tutması da zorunlu değildir. Artık onların dinlenmeye ihtiyacı vardır! Orucun kefareti yok, bozulduğu zaman da kazası yoktur.

HAC : Zamanı yoktur. Hacı sıfatı verilmemektedir. İki mübarek yerden bir tanesi ziyaret edilir. Kadınlar muaf tutulmuşlardır.

ZEKAT : Bahâîlikte yardım önemli yer tutar. En önemlisi Tanrı Hukuku adı verilen yardımdır. Her Bahâî sahip olduğu kazandan, geçim miktarı çıkarıldıktan sonra elde kalan maldan 19 miskal üzerinden Tanrı Hukukunu verecektir. Geçim ve ihtiyaç mallarından Tanrı Hukuku alınmaz. 19 miskal altın miktarına ulaşan servetler için (19 sayısı kutsal olduğu için) % 19 (5,1) olarak verilir. Tanrı Hukukundan alınan karşılıklar "Adalet evine" racidir (40).

Yukardaki prensipler İslâmdan alınmış olup miktarları değiştirilmiştir. Bahâîler inançlarını kuvvetlendirmek için kendilerini Müslümanlara ahlâk prensiplerini kuvvetlendirmeye davet eden bir mezhep olarak tanıtmışlardır (41). Bahâîler dinî hükümlerini ortaya koyarken Kur'an'daki ayetleri de kendi görüşlerine uygun olarak yorumlamışlardır. Zümer süresindeki "O kafirler Allah'ı gerektiği gibi takdir edemediler. (Büyükliğini anlayamadılar.) Halbuki kıyamet günü tamamen onun tasarrufundadır. Gökler de kudret elinde dürülmüşlerdir..." ayetini şöyle yorumlamışlardır. "Buradaki gökten maksat yedi dindir. Bunlar, Brahmanlık, Budistlik, Konfüçyüs, Zerdüştlük, Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlıktır. Bunların hepsi Bahauallah'ın avucunda toplanıp dürülmüştür (42). Bu yorumlamalarla şirke varmışlar. Bahauallah'a Tanrılık vasfı kazandırılmıştır.

Bahâîler yeni bir din kurduklarını ilan etmişler. İslâmiyeti geçersiz olarak görmüşlerdir. Abdulbaha Londra'da şöyle demiştir. "İnsanlar beni İsrailin de (İsrail Oğullarının) Mesîhin de (Hz. İsa) bundan sonra yeni bir din getirenlerin de (Hz. Muhammed) talimlerini unuttular. Bunları Baha yeniledi." Şu halde İslamiyet Baha Dini ile çağa ve zamana göre yenilenmiştir (43).

DİĞER DİNİ GÖRÜŞLERİ :

Bahâîler, ba's, (öldükten sonra dirilme) cennet, cehennemi inkâra yönelerek cennetin, cehennemin ruhânî olduğunu, ruhanî hayatın ölümüyle de cehennemin başladığını kabul ederler (44). Hasılı her şeyin ruhanî olduğunu ve bu tabirlerin bunlardan başka bir anlam ifade etmediğini açıklarlar (45).

Temizlik konusunda titiz görülmelerine rağmen haftada bir kere banyo etmelerini tavsiye ederler. Saçları usturayla kesmek yasaktır. Maddî imkanları olanların 19 yılda bir ev eşyalarını yenilenmesi şarttır (46).

Ölümsüzlük son değil, ruhanî bir başlangıç olup, Tanrı'ya doğru manevî bir yolculuktur. Her zaman zulüm gören Bahauullah sizin yanınızdadır. O görür, işitir. Sonuçta delalette oldukları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca varlık alemini sonsuz olarak kabul ettiklerinden maddecilerle aynı görüştedirler.

b - Siyasi ve Toplumsal Görüşleri :

Bahâîliğin kurucularından Mirza Hüseyin, mensuplarına her zaman, her devlete, her konuda itaatte samimi olmalarını emretmiştir. Fakat buna rağmen hem dini, hem de siyasi yönden varlıklarını ispat ve hak iddiasında bulunmuşlardır. Siyasete katılmaları yasak edilirken, bütün insanlarla gül gibi geçinmeleri tavsiye edilmişken Bahâîlerin bir takım uluslararası konferanslara katılmaları (47) prensiplerine ters düşmektedir. Anlaşılmaktadır ki, siyasi görüşlerini dinî çıkarları için kullanmaktadırlar.

Kurucuları, herhangi bir devlete ve kanuna uyunuz dediğine ve yeryüzündeki insanlarla sarmaş dolaş olmaları istendiğine göre onların milli bir cemiyetleri, hüviyetleri yoktur. Bunlar komünist, sosyalist ülkelerde sosyalist, kapitalist ülkelerde kapitalisttirler. O halde onlar, bir anda hem münafık, hem de müslümandırlar. Mantık kurallarına göre A"dır. A hem A, hem de B olamaz. Aynı vasfı taşıyan iki anlam bir arada bulunamaz. Hem münafık, hem müslüman olmak hem sağ, hem ölü olmaya benzerdir.

Bahâîler siyasi işlerden, devletler ve hizipler arasındaki anlaşmazlıklardan uzakta kalıp, ne kargaşa çıkaralım, ne de müda-

halde edelim derlerken Bahauallah İsfahan valisinden himaye görmüş ve sarayda kalmıştır. Yine İran'da Nasiruddin Şah'a Bahâilerce suikast yapılmıştır.

Bahauallah 1865 tarihinde İngiltere Kraliçesine gönderdiği (Victoria) MESAJ'da hükümdarların aralarında birleşmelerini, aralarındaki ihtilafların kaldırılmasını ve bu gerçekleştiği zaman ordulara, araçlara, ihtiyaç kalmayacağını söyleyerek genel bir barışın sağlanmasını ve bu barışı organize eden bir Dünya Meclisinin kurulmasını istemiştir. Milletler arasındaki anlaşmazlıklar yine Milletlerarası Yüce Mahkemeye havale edilecek, onlar karar vereceklerdir. Böylece her yerde barış olacaktır. Abdulbaha'ya göre bu barış sahası öyle olmalıdır ki, bütün dünya cemiyetleri ve dinleri istek ve arzularını orada bulmalıdır. İşte bu istek ve arzular Bahauallah'ın öğretilerinde vardır. Burada da Bahâiler kendi görüşlerinin damgasını vurmaktadırlar.

Abdulbaha'nın saltanat hakkındaki görüşleri açık olmamakla beraber bir taraftan ona bağlılığın kayıtsız ve şartsız olacağını söyler. Diğer taraftan da fitne olacağı için insanlardan hürriyeti kısar. bahâilere göre insanların tam hürriyet istemeleri tamamen cehaletin ve sapıklığın işaretidir. Böyle hürriyetlerden sönmek bilmeyen fitne olayları çıkar. Bahâiler halkın saadetini sağlayan prensipleri getirdiklerini söylemelerine rağmen sosyal bakımdan fakirlik meselesini halledecek ve geçim derdine çare olacak açık bir iktisadî görüşleri bile yoktur. Bunları hükümetlerin yapacakları Kanuna havale etmişlerdir (48).

Parti işlerine karışmazlar, genel seçimler olduğu zaman buldukları yerde oylarını kullanırlar. Fakat hiç bir partiyi açıktan veya gizliden benimsemediklerini beyan etmezler. Bu konuda parti programlarını değil şahsiyetlerin üstünlüğünü dikkate alarak oy kullanmalarını benimsemişlerdir.

Bahâî toplumunda kadın ve erkekler eşit olarak kabul edilmişlerdir. Sosyal haklarda, ruhanî, ahlakî meselelerde eşittirler. Şu halde bir erkek birden fazla kadınla evlenirse aynı durum kadınlar için de söz konusudur. Nitekim Zerrin Taç isimli kadın (Bahâî Müridi) bir kadının 9 erkekle beraber olabileceğini söylememiş miydi?

Sosyal hayata kadınların girmesi gerekir. Erkeklerle yardımcı olmaları onların biraz daha yumuşamalarına sebep olmaktadır. Her kadın seçme ve seçilme hakkına sahiptir (49).

İnsanlar ve cemiyetler arasında iyi ilişkilerin kurulması ve bağlarının kuvvetlenmesi için dostluk ve sevginin gerekli olduğunu savunmuşlar, en yüksek ideal olarak insan ve cemiyetin mutluluğunu ön plana almışlardır. İşte bu mutluluğu ve birliği din sağlamaktadır. Eğer din aynı şekilde insanlar arasında düşmanlığa, uyuşmazlığa ve dargınlığa sebep oluyorsa ortadan kaldırılması daha iyidir. Bunu söylerken bu duruma kendilerinin düştüğünün farkında değildirler.

Bahâîler bütün insanlar bir millettir diyerek yeni bir dünya nizamı da (50) kurmak istemişlerdir. Her ne kadar bu birleşme istenirse de 19. yüzyılda dünya medeniyet tarihinde en çok etki eden fikir milliyet fikri ve hareketidir. Yüzyılımızda sosyal ve siyasal olayların, inkılapların en kuvvetli sebebi sosyal sınıflar, fikirler olmaktadır. Diğer olayların tesiri azdır (51). Bu halde Bahâîlerde vatan anlayışı, milli bir kültür (ve medeniyet) yoktur. Sosyal yapıları, siyasal kalıpları belli değildir. Her topluluğa karışmışlardır. Halbuki İslami inanca göre Allah isteseydi onları (insanları) bir topluluk yapardı (52). İnsanların tanışması, kabile ve milletlerin kaynaşması için ayrı ayrı kabile halinde dağılma olmuştur. Zaten bütün insanların bir araya gelip aynı görüşü benimsemelerine de imkan yoktur.

Bahâîlerdeki vatan sevgisine gelince, Bahauallah demiştir ki "Evelce "vatan sevgisi imandadır" (53) buyrulmuştu. Yalnız vatanını seven değil bütün dünyayı seven övünmelidir." Abdulbaha'ya göre ise "Toprak insanın mülkü değil mezarıdır" (54) Bahâîlerin milli bir vatan anlayışları olmadığı için, var olmaları da söz konusu değildir. Çünkü milli varlığın ve milli gücün sistemli bir şekilde geliştirilmesi, milletlerarası politikada artan bir etkinlik sağlar. Bahâîlerde bu durum olmadığı için enternasyonal bir fikrin savunucusu olmuşlardır. Hümanizmi gerçekleştirmek isterlerken ve bu amacı güderlerken bunların altında Bahâîlik düşüncesi yatmaktadır. Din birliği sayesinde ideal fertler ve ideal cemiyetler meydana gelecektir. O halde ideal cemiyet nasıl oluşacaktır ve olacaktır? Abdulbaha toplantılarının birinde dinsizin biri kendisine, "Ömrüm boyunca yürüdüğüm bu yolda kalmam iyi değil midir?" diye sorunca şöyle cevap vermiştir. "Bu yoldan ayrılmaman gerekir. Bil ki MELEKUT özel bir cemiyete has değildir. Sen Bahâî-MESİHİ, Bahâî-MASON, Bahâî-YAHUDİ, Bahâî-MÜSLÜMAN olabilirsin (55).

Bahâîler bir taraftan insanları sevmeleri ve iyi geçinmeleri

noktasından hareket ederlerken diğer taraftan da "her bahâî, bahâîyi sevmelidir, canını, malını, ondan esirgememelidir (56) diyerek var olan ihtilafları daha da körüklemişlerdir.

Bahâîlere göre adalet öyle inkişaf edecek ki, bu iyilik ve hakkaniyet, insanlık aleminden hayvan alemine kadar sirayet edecek, yılan ile fare, bir delikte yaşayacak, kartal ile keklik bir yuvada barınacak, arslan ile ceylan aynı otlakta otlayacak, kurt ile kuzu aynı pınardan su içecektir (57).

Dil Birliği : İnsanlık için mahalli dilin yanında bir ortak dilin olması gerekir. Dil birliği müşterek anlaşma vasıtasıdır. İnsanlık tâ başlangıcından beri bu dilin meydana gelmesini beklemiştir. İnsanların anlaşmalarının aynı dil ile mümkün olduğundan, Batının, Doğunun eserlerinin anlaşılması için de edebî, ilmi, san'at eserlerinin aynı dil ile yazılması gerekmektedir. Bahâîler iki dil öğrenmek istemektedirler. 1) Ana dil, 2) Genel dil, genel dil yaşayan veya yeni bir dil olacaktır. Ana dil ise mahalli dil olmaktadır. Fakat Bahâîler şu hataya düşmüşlerdir. Ancak aynı inançta ve fikirdeki insanlar bir araya gelebilir. Müslüman ile müslüman olmayan aynı dili konuşsalar da anlaşamazlar.

İslâm dini zaten insanları birliğe çağırmaktadır. Başka alternatifler aramaya gerek yoktur.

Ceza verme, suçluyu cezalandırma da meclisler karar verir. Muhakemede ceza tesbiti yasaklanmıştır (58).

Eğitim, Öğretim : Kız çocuklarının eğitimi daha önemlidir. Bu kız çocukları ilerde anne olacaklardır. Çocuğun ilk terbiye edicisi annesidir. Bahâîlerce bir kadının yabancı bir erkekle gayri meşru bir tarzda bir araya gelmesinde, veya erkekle beraber yaşamasında bir sakınca olmadığının benimsenmesi (59), her Bahâînin diğer toplumlarının ahlakî değerlerini almasında serbest olması, belirli bir değerler sistemi olmaması, Bahâî kadınlarının yaptıkları vasiyetlerde, Bahâî kadınların mensup olduğu milletlerin adetlerine, taklitlerine uymaları için yaptıkları çağrılar da yukardaki görüşümüzü teyit etmektedir. Şu halde Bahâî kadınların milletleri taklit ederek örtünmeleri veya bu taklitlere uymaları sonucu kadınlı erkekli alemler yapmaları, çıplaklığı ve ahlakî kayıtsızlığı takip etmeleri son derece normal sayılmaktadır (60).

Evlenme: Bahauallah "evlenin ki sizlerden kullarım arasında, beni ananlar çoğalsın" demiştir. Halbuki bu ibare İslamiyetten aınmıştır. Evlenme çağı 11'dir. Bu yaştan önce evlenme yoktur. Bahâiler dağınık oldukları ve yaşadıkları yerdeki dvletin kanunlarına uydukları için, Bahâi olmayanlarla evlenmek geçerlidir. Fakat resm nikahtan sonra Bahâi nikahının yapılması şarttır. Adetlerine göre nişandan sonra uzun müddet beklenmez. Bu müddet en çok 95 günü geçemez. Mehir olarak Őehirlerde 19 miskal altın veya bunun beş katı kadar, köylerde ise 19 miskal gümüş veya bunun beş katına kadar, ödeme yapılır.

Bahâilerin nikah vesikaları vardır. Bu vesikada Bahâi nikah duası yazılıdır. (Ek-1) Kadının kocası öldüğünde bundan sonra bir kere evlenir. Ondan sonra dul bekler, başka nikah yapamaz (61). Evlenme sırasında tarafların birbirlerini istemesi, benimsemesi şarttır.

Miras: Mirası olan kimse dilediği Şekilde mirasını dağıtma yetkisine sahiptir. Eğer vasiyet edilmemiŐe Kitab-ı Aktes'de belirtildiği üzere 2520 parçaya bölünür.

Mirasın kimlere verileceği İslam hukukundan alınmadır. Sadece đretmene de mirastan hak düşmektedir.

Mirasçısı yoksa bütün mallar "Adalet evine" kalır.

Faiz: Bahâilere göre, toplumdaki ve fertler arasındaki ticaretin ve kârın gözönüne alınması gerekir. Eğer faiz ortadan kalkacak olursa iŐler yürümez, geri kalır. Bahauallah bu konuda Şöyle demiştir. "Faizi evvelce haram ettiği halde (İslamın faizi haram kıldığını) Őimdi helal eden kainatın efendisini her zaman yceltiniz" (62).

SavaŐ yapmak, cihad etmek (vatanı savunmak) gibi öldürme iŐlemlerinin her çeŐidine karŐıdırlar. Bu yüzden Hakkı ve doğruyu savunmak onlara göre saçma olmaktadır (63).

Sosyal Faaliyetleri: Her 19 günde bir toplanıp bir araya gelirler. Toplantıda 3 bölüm vardır.

- a) Ruhani bölümü : Mnacaatlar ve dualar okunur.
- b) MeŐveret bölümü : Faaliyetler anlatılır.
- c) Ağırlama bölümü: Toplantıya katılanlara çay vs. ikram edilir. Alkollü iki içmek yasak edilmiştir.

Sonuç olarak Bahâiliğin kurucuları gördükleri, duydukları şeylerden, çağın özelliklerinden faydalanarak kurmuş oldukları dine ayrı bir karakter kazandırmak istemişlerdir (64).

TESİRLERİ VE YAYILDIĞI YERLER

Bahâilik İran'da doğmuş, gelişimi Avrupa ve Amerika'da olmuştur. Buralarda gelişmesinin sebebi ise her ortama ve toplumlara uymaları, daha çok Yahudilere yanaşmalarındandır. Bahâiliğin Doğuda gelişmeyip (65) buna mukabil Batıda gelişmesi, Batı toplumlarının içinde bulunduğu huzursuzluğun yanı sıra onların emperyalist emellerine yardım etmelerinin sonucudur.

Britanya Mahalli Ruhanî Mahfili'nin yayınladığı "Bahâiliğin 1. yüzyılı adlı kitapçıkta dünyanın beş kıtasında 800'ü aşan Ruhanî Mahfilin (66) bulunduğu işaret edilmesi görüşümüze göre bir abartmadan ibaret olmaktadır. Bazı dinlerarası, ırklararası birlik konferansına katılmaları sağlanmıştır. 1928 tarihinde Lahay'de yapılan dinlerarası konferansa katılmaları (67) emperyalistler tarafından sağlanmıştır. Bahâilere göre en aktif Mahfil Almanya'daki mahfildir.

Bahâiler görüşlerini yaymak için okullar açmışlardır. İran'da biri kız, diğeri erkek olmak üzere iki okulları vardır (68). Ayrıca yaz okulları açmışlardır. Amerika'da Maine, Michigan, New Mexico ve California'da, Kanada'nın Toronto ve Ontario bölgelerinde yaz okulları vardır (69). Bahâi olanlar ve olmayanlar bu okullara alınmaktadırlar.

Bahâilerin en büyük Ma'bedi Amerika'da Michigan gölü kenarında bulunmaktadır. (Ek-3)

Bahâiler özellikle İslam kültür ve eğitiminden nasibini almamış veya alamamış yarı aydın tabaka üzerinde kısmen de olsa etkili olmakta ve yayılma istidatı göstermektedir.

Mısır'da Bahâiler din olarak kabul edilmeleri için başvurmuşlar. Fakat Mısır Danıştayı Bahâiliğin semavî bir din olmak şöyle dursun alelâde bir din olmadığını beyan etmiş "bunların olsa olsa tamamen İslâmı yıkmak, müslümanlar arasında anarşi ve dinsizliği yaymak için kasıtlı olarak ortaya atılmış görüşlerden ibaret" olduklarını ifade etmiştir (70).

EMPERYALİZM VE BAHÂİLİK

Bahâîler Yahudi emperyalizminin koruyucusu ve yayıcısı olarak her devletin içinde koloni şeklindeki teşkilatlar olarak çalışmışlardır. Emperyalistlerin ve Çarlık Rusyasındaki Yahudilerin ve İngilizlerin piyonu olmuşlardır. Bahâîlerin emperyalistlerle ilişkisine örnek olarak "Bab'ın cesedi kaleden hendeklere atılınca cesedi Rus Konsolosunun çıkarttığı ileri sürülmüştür. Ayrıca Rus Konsolosu Bahauallah'ı Nasiruddin Şah'a teslim etmek istememiştir. Hatta Bahâîlerin Emrin (71) Velisi olan Şevki Efendi'nin Çarlık Rusyasının yardımıyla kurtulduğunu söyler. Bahauallah Akka ya sürülünce İngilizlere yamanmıştır. Churchill Bahauallah ölünce, ailesine başsağlığı dilemiştir.

Osmanlı Devleti onların faaliyetlerini şüpheli görünce araya giren İngilizlerin yardımıyla idamdan dönmüştür (72).

Şu halde 19. asırda ortaya çıkan Bahâîlik ve Kadiyanîlik aynı noktadan hareket ederek İslamı parçalamaya, yıkmaya yönelmiş cereyanlardan (73) sayılmaktadır. Ayrıca buna en güzel örnek, İslam aleminin devlet adamlarıyla değil de İngiliz ve sömürgeci emperyalist devlet adamlarıyla bağlantı kurmaları, özellikle İngiltere'nin Mısır Âli Komiseri Mareşal Viscount Allenby nin Filistin Âli Komiserliği aracılığıyla Abdulbaha ölünce, ailesine ve mensuplarına başsağlığı dilemesi ve İngiliz Devletine hizmetlerinin övgüyle bahsedilmesidir (74).

SONUÇ OLARAK : Bahâîlik emperyalist güçlerle beslenen, milli hüviyetleri olmayan, "parçala ve hükmet" politikasını güden dış kaynaklardan gelen tesirlerle doğrulup geliştirilmiştir. Bahâîler bu fikir ve görüşleriyle bir "Din" kurmak şöyle dursun, İslam Mezhepleri arasında bile yer almayan batıl bir mezhep olarak kabul edilmiştir.

TÜRKİYE'DE BAHÂİLİK

Sayıları çok fazla değildir. Fakat faaliyetlerine gizli olarak devam etmektedirler. Bahâî Vakfı kurmak istemişler. Yargıtay buna müsaade etmemiştir. Ayrıca Yargıtay 13/10/1962 tarih 1252 esas 2435 sayılı kararında Bahâîliğin diğer dinlerden alınma olduğunu belirterek din olarak kabule elverişli bulmamıştır. Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Psikoloji ve Dinler Tarihi

Kürsüsü Profesörlerinden Bedii Ziya Egemen raporunda "olsa olsa bu tarikat olabileceğini" söyler. Yazar ve Öğretmen Osman ERGİN, Prof. Hilmi Ziya ÜLKEN ve Prof. Recai OKAN ile birlikte verdikleri rapora yaptığı ilavede "Bahâîliğin bir din olarak kabul edilmesine imkân olmadığı" doyurucu bir şekilde açıklamaktadır.

Bahâîlik hakkındaki önemli diğer bir Yargıtay kararı ise (Hukuk Genel Kurulunun 28/11/1973 tarihli 959 sayılı kararında) Bahâîlik Vakfının kurulmasına izin verilmemesidir (75). Eğer verilmiş olsaydı mevcut ihtilaflara bir yenisi daha eklenmiş olacaktı.

Türkiye'de Bahâîler hakkında kitaplar yayınlanmış olup, bunlardan Dr. N. ÖZŞUCA'nın "Bahâî Dini" adlı eserinin T.C. Din İşleri Yüksek Kurulunun 3/7/1967 tarih ve 118 nolu kararıyla toplanması kararlaştırılmış olup, bu kararda "BAHAILİĞİN DİN OLMAYIP MİLLÎ BÜTÜNLÜĞÜMÜZÜ BOZUCU SAPIK BİR MEZHEP VE TARİKAT OLDUĞU" sonucuna varılmıştır. (Ek-2)

4 - KİTAP VE ESERLERİ

Bahâî inancının temeli Bahauallah'ın ve Abdulbaha'nın eser ve kitaplarıdır.

The book of Certitude (Kesin kitap) Kitab-ı İkan, Gleaning from the writing of Bahauallah (Bahauallah'ın yazılarından derleme), Prayers and Meditations by Bahauallah (Bahauallah'ın düşünce ve duaları, prensipleri), Epistle to the son of the world, Selection from Bahai scripture (Bahai kutsal kitabından seçmeler), The Hidden words-Bahauallah (Kelimelerin ve harflerin sırları), Promulgation of universal peace (Dünya barışını duyurma), Some answered questions (Abdulbaha'nın muhtelif sorulara cevabı), The Wisdom of Abdulbaha (Abdulbaha'nın ilmi, bilgisi), A Travellers Narrative (Seyahatlerin kıssaları), The mysterious forces of civilisation (Medeniyetin gizli yönleri), The seven valleys and the four valleys (Yedi ve dört vadi).

Mahalli Ruhanî Mahfillerinde yayınları vardır. Amerika'da 1911'de Star of the west, (Batı yıldızı) adlı mecmuanın ismi zamanla Bahai Magazine oldu. Yine isim değiştirilerek "World Order (Dünya nizami) başlığı altında çıkmaktadır (76).

BAHAİ NİKAH VESİKASI ÖRNEĞİ

Y A B E H A ' U L E B H A

Tanrı Kitap-î Akdes'te buyurmuştur: "Ey Kavim! Evleniniz ki sizlerden beni kullarım arasında anacak olanlar türesin. Bu benim size emrimdir. Onu kendinize yardımcı ediniz."

(Türkiye Bahailerı Mukaddes Ruhani Mahfiline ait nikah kağıdı)

Ebeveynlerinin de izin ve muvafakatı ile evlenmeye karar vermiş olduklarından bahisle, Bahai dininin emrine göre dini akitlerinin icrasını ..... Bahailerı Ruhani Mahfilinden isteyen, T. C. vatandaşı ..... kızı Bayan ..... ile T. C. vatandaşı ..... oğlu Bay ..... nın durumları ...../...../..... tarihinde ..... günü saat ..... da Ruhani Mahfilimiz tarafından ince lenerek tarafların imzası ve ebeveynlerinin muvafakatı tesbit edilip evlenmeye mani halleri görülmedi. 19 x ... miskal * Gümüş/Altın karşılığı olan ..... Türk Lirası erkek tarafından eşine teslim edilmiş olduğundan tarafların ve şahitlerin huzurunda, adı geçen Bayan ..... ile Bay ..... nın akitleri, medeni nikahtan sonra Bahai dinine göre de icra edilmiştir. Bu vesika tanzim edilerek eşlere verildi.

Bu nikahın kendileri için kutlu olmasını Ulu Tanrıdan dileriz.

Bayan : ..... Bay : .....

Babası : ..... Babası : .....

Annesi : ..... Annesi : .....

Şahit

Şahit

Şahit

Mahfil Reisi

Mahfil Sekreteri

Cüzdân No :

Tarihi :

Evlendirme Dairesi ve defter sicil no :

* 1 miskal, beş gram'a denktir.

Bahâî Nikah Vesikası Örneği

(Kaynak: N. Özşuca, Bahâî Dininde Şer'î Hükümler ve İzhahları)

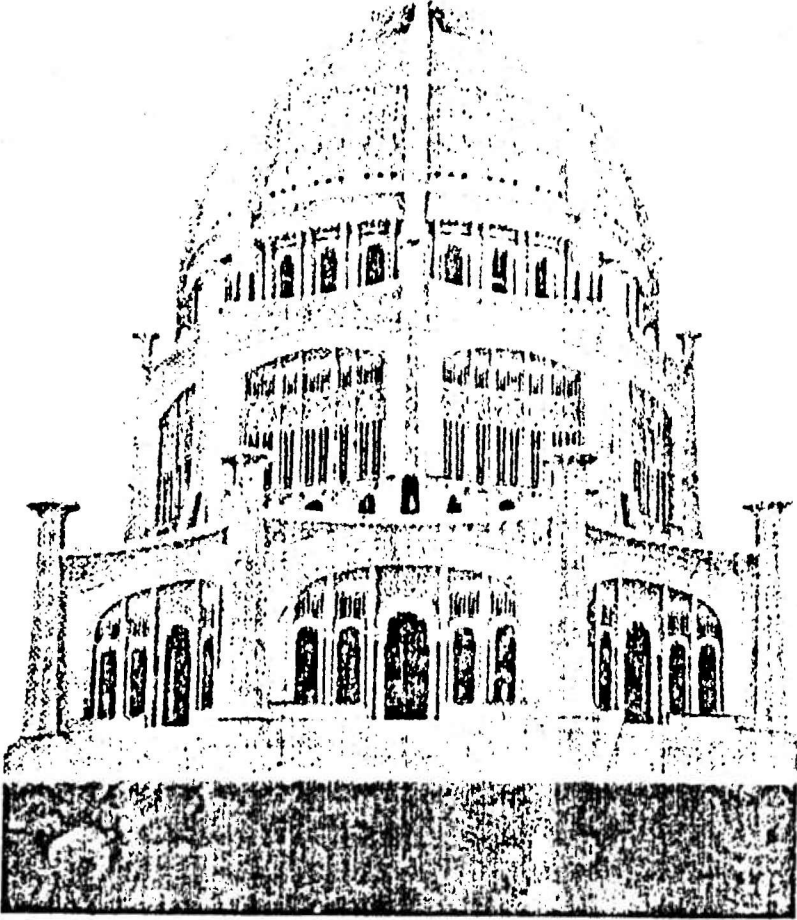
Bahâilikle ilgili "Bahâî Dinî - Tarihi - Prensipleri ve Dinî Hükümleri" adlı kitap hakkında Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 3/7/1967 tarih ve 118 No'lu Kararı :

"...Menşei itibariyle İslâmiyet'teki bâtiniliğin kol- larından, bâzı esasları alân, ayrıca çeşitli dinlerden, bilhassa hıristiyanlıktan mülhem mesnetsiz, batıl bir mezhep veya tarikat olduğunda bütün müesses din mensuplarının ittifak halinde bulunduğu Bahâilik kökü dışarda, siyasî bir cemiyet karakterinde ve devletlerin temel nizamlarını değiştirip Bahâilik esaslarına uydurma gayesidir.

Tetkik edilen ve Dr. N. Özşuca tarafından derlenen "Bahâî Dinî" adlı kitapta da bu husus müşahade edilmekte ve semavî kitapların Bahâiliğin kurucusu Bahâullah'ın geleceğini ve kendine ilâhî vahiy nazil olacağını haber verdiğine dair sarih ifadelere rastlanmakta, dolayısı ile Kur'ân-ı Kerim'den sonra Semavî kitap gönderileceği zımnen iddia olunmakta, hıristiyanî tesirle Cenâb-ı Hakka "Semavî Peder" denilip, Allâh'a evlât isnat edildiği bir "Dünya Merkezi Hükümet"inden bahisle bütün hükümetler üstünde merkezî bir hükümet meydana getirilmesi gerektiği şeklinde..." Birçok mesnetsiz iddialar serdedilmektedir.

Netice olarak her ne kadar Bahâiliğin bir din olduğu iddia ediliyorsa da din olmayıp millî bütünlüğümüzü bozucu sapık bir mezhep ve tarikat olduğu kanaatine varılan bu kitapta baştan sona kadar Bahâilik propagandası yapıldığı cihetle eserin zararlı ve toplatırılması lüzumlu olduğuna ittifakla karar verildi."

Din İşleri Yüksek Kurulu'nun Kararı (3/7/1967)
(Kaynak : Muhsin Abdulhamid, İslâma Yönelen Yıkıcı Faaliyetler)

Şikago'da Bahai - Meşrikül Ezkârı

Bahâî house of worship at Wilmette, 111. Nine entrances symbolize the onenes of mankind and the unity of religion. This structure, begun in 1912, was formally dedicated in 1953.

KAYNAKLAR

- 1) Erkal, M., Sosyal Meselelerimiz ve Sosyal Değişme, s. 133.
- 2) Huart, Cl., "Ahsâî" mad. İslâm Ans. Cilt 1, s. 225.
- 3) Huart, Cl., "Bab" mad., İslâm Ans.
- 4) Huart, Cl., a.g.m.
- 5) Akgün, Zerrin., İslâmiyet Bakımından Babilik ve Bahâîlik, s. 33.
- 6) Bahâîliğin 1. Yüzyılı, s. 18.
- 7) İsyân çıkmasının sebebi, "Bab'ın yüksek sesle yeni bir Kelime-i Şehadet; "Allah birdir. Ali Muhammed, içinde Allah'ın cemali görülen bir aynadır ve herkes onu orada temaşa edebilir" diye söylemesinden dolayı çıkmıştır.
- 8) Bahâîliğin 1. Yüzyılı, s. 26.
- 9) İzmirli, İ. H., Yeni İlmî Kelâm, s. 178.
- 10) İzmirli, İ. H., a.g.e., s. 126.
- 11) Türk Ansiklopedisi, Cilt 5, s. 6.
- 12) Bahâîliğin 1. Yüzyılı, s. 26-27.
- 13) Huart, Cl., "Bab" mad., İslâm Ansiklopedisi.
- 14) Bahâ-ullah mad. Encyclopedia Americana, Cilt 3, s. 57.
- 15) Babâîliğin 1. Yüzyılı, s. 27.
- 16) Babâîliğin 1. Yüzyılı, s. 29.
- 17) Özşuca, N., Bahâî Dini, s. 811.
- 18) Özşuca, N., a.g.e., s. 11.
- 19) Esslemont, J. E., Bahauallah ve Yeni Devir, s. 30.
- 20) Kutluay, Yaşar., Tarihte ve Günümüzde İslâm Mezhepleri, s. 138.
- 21) Bahâ-ullah mad., Encyclopedia Americana, C. I, s. 54.
- 22) Esslemont, J. E., a.g.e., s. 37.
- 23) Özşuca, N., Bahâî Dini, s. 10, Bahâîliğin 1. Yüzyılı, s. 37.
- 24) Bahâîliğin 1. Yüzyılı, s. 53.
- 25) Bahâîliğin 1. Yüzyılı, s. 84.
- 26) Bahâîliğin 1. Yüzyılı, s. 10.
- 27) Özşuca, N., Bahâî Dini, s. 10.
- 28) Özşuca, N., a.g.e., s. 10-11, Bahâî Dininde Şer'î Hükümler ve İzahları, s. 78.
- 29) Özşuca, N., a.g.e., s. 79.
- 30) Browne, G. Edward, 'Bab' mad. Encyclopedia of Religion and Ethics, C. 2, s. 299.
- 31) Abdulhamid, M., a.g.e., s. 223.
- 32) Esslemont, J. S., Bahauallah ve Yeni Devir, s. 48.
- 33) Bahâî World Faith, s. 43.
- 34) Esslemont, J. S., a.g.e., s. 12.
- 35) Özşuca, N., Bahâî Dininde Şer'î Hükümler ve İzahları, s. 5.
- 36) Özşuca, N., a.g.e., s. 7.
- 37) Bahâîler ellerini yıkarlarken, "Tanrım elimi öyle kuvvetlendir ki, kitabını bütün ordularının sarsamayacağı bir metanetle tutabilsin."

- "Sen güçlüsün."
- 38) Duaları, "Ey Rabbim, yüzümü ve azalarımı nurlandır, beni senden başkalarının yüzüne yönelmekten koru."
  - 39) Özşuca, N., Bahâî Dininde Şer'î Hükümler, s. 8.
  - 40) Özşuca, N., a.g.e., s. 37-38.
  - 41) Abdulhamid, M., İslâma Yönelen Yıkıcı Hareketler, s. 222.
  - 42) Akgün, Z., İslâmiyet Bakımından Babilik ve Bahâîlik, s. 220.
  - 43) Akgün, Z., a.g.e., s. 220-221.
  - 44) Cerrahoğlu, İ., Tefsir Usulü, s. 298.
  - 45) Esslemont, J. E., Bahauallah ve Yeni Devir, s. 30.
  - 46) Özşuca, N., a.g.e., s. 47.
  - 47) Bahâîliğin 1. Yüzyılı, s. 72.
  - 48) Abdulhamid, M., İslâma Yönelen Yıkıcı Hareketler, s. 212.
  - 49) Özşuca, N., Bahâî Dininde Şer'î Hükümler ve İzahları, s. 34.
  - 50) Bahâî World Faith, s. 35.
  - 51) Akçura, Y., Türkçülük, s. 183.
  - 52) Kur'an-ı Kerim Şûra Suresi, Ayet 8.
  - 53) İslâmiyette, "Vatan Sevgisi İmandandır" buyrulmuştur. Hucûrat Suresi, Ayet 13.
  - 54) Özşuca, N., Bahâî Dini, s. 26.
  - 55) Abdulhamid, M., İslâma Yönelen Yıkıcı Hareketler, s. 219.
  - 56) Esslemont, J. E., Yeni Devir, s. 91.
  - 57) Esslemont, J. E., a.g.e., s. 14.
  - 58) Özşuca, N., Bahâî Dini, s. 23.
  - 59) Abdulhamid, M., İslâma Yönelen Yıkıcı Hareketler, s. 216.
  - 60) Abdulhamid, M., a.g.e., s. 216.
  - 61) Özşuca, N., Bahâî Dininde Şer'î Hükümler ve İzahları, s. 55.
  - 62) Esslemont, J. E., Bahauallah ve Yeni Devir, s. 161.
  - 63) Özşuca, N., Bahâî Dini, s. 20.
  - 64) Gölpınarlı, A., 100 Soruda Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar, s. 173.
  - 65) Browne, G. Edward., "Bab" mad. Encyclopedia of Religion and Ethics, C. 2, s. 299.
  - 66) Bahâîliğin 1. Yüzyılı, s. 58.
  - 67) Bahâîliğin 1. Yüzyılı, s. 72.
  - 68) Bahâîliğin 1. Yüzyılı, s. 74.
  - 69) Encyclopedia Americana, "Bahâî Faith" mad. C. 3, s. 54.
  - 70) Ebu Zehra, Muhammed., İslâm'da Siyasî ve İtikâdî Mezhepler Tarihi, s. 294.
  - 71) Gölpınarlı, A., 100 Soruda Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar, s. 175.
  - 72) Gölpınarlı, A., a.g.e., s. 175.
  - 73) Bolay, S. H., Felsefi Doktrinleri Sözlüğü, s. 33.
  - 74) Bahâîliğin 1. Yüzyılı, s. 84.
  - 75) Akgün, Z., İslâmiyet Bakımından Babilik ve Bahâîlik, s. 112-113.
  - 76) Bahâîliğin 1. Yüzyılı, s. 11.